

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Теоретико-методичні основи інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів в умовах децентралізації»,

здобувача наукового ступеня доктора філософії

Банташ Анастасії Михайлівни

з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

за спеціальністю 051 Економіка

Комісія у складі рецензентів акад. НАН України, д.е.н., проф., академіка НАН України Буркинського Б.В. та д.е.н., проф. Єрмакової О.А., відповідно до п.14 Постанови КМУ №167 від 06.03.2019 р. «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», розглянувши дисертацію та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації Банташ Анастасії Михайлівни, а також за результатами науково-методологічного семінару Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України з проблем економіки (спеціальність 051 – економіка), проведеного 01 березня 2021 року, протокол №2, зробила такі висновки:

1. Актуальність теми дослідження

В процесі реформування адміністративно-територіального устрою, системи місцевого самоврядування та управління територіально-громадськими системами питання інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів постає на перше місце.

В сучасних умовах проведення реформи децентралізації питання інституціонального забезпечення ефективного економічного розвитку територій на засадах збалансованості інтересів є однією з ключових проблем. В момент перебудови системи суспільних взаємовідносин і підходів до організації системи господарювання на територіях базового рівня, потреба в ретельному ефективному регуляторному забезпеченні дається в знаки як у вигляді офіційних інституціональних норм вертикального владного управління, корисних і придатних для практичного впровадження, так і у вигляді ефективної системи горизонтальних взаємозв'язків у громадах, представлених неофіційною частиною інституціонального забезпечення економічного розвитку територій.

При однаковому для всіх населених пунктів на території України загальному нормативно-правовому забезпеченні реформи децентралізації та створення добровільного об'єднання територіальних громад процес їхнього формування в різних осередках відбувається по-різному, неоднаковою є активність населення, готовність до реформ та змін, неоднаково налагоджено взаємозв'язок між різними верствами суспільства стосовно їхньої взаємодії та співпраці для вирішення спільних завдань. Даються в знаки також прогалини в методичному забезпеченні процесів стратегування, просторового планування майбутніх громад, визначення векторів їхнього розвитку та перспектив

забезпечення самодостатності розвитку. Тобто неоднорідністю характеризується середовище для розвитку територіальних громад, їхнє інституціональне забезпечення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України в рамках таких тем науково-дослідних робіт:

- «Забезпечення регіонального економічного розвитку та співробітництва в умовах реформування місцевого самоврядування» (державний реєстраційний номер 0119U002419, 2019-2021рр.), в ході якої пошукувачем запропоновано теоретико-методичне обґрунтування розвитку інституціонального забезпечення регіонів та громад;

- «Формування сприятливого інституціонального середовища соціально-економічного розвитку регіонів (на прикладі Українського Причорномор'я)» (державний реєстраційний номер 0116U008689, 2017-2019рр), аспірантом розроблено методичний підхід до оцінки стану інституціонального забезпечення, визначено механізми удосконалення інституціонального середовища;

- «Вплив інвестиційно-інноваційної складової на забезпечення соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я» (державний реєстраційний номер 0114U004455, 2014-2016рр.), в якій автором виявлено особливості впливу інституціонального забезпечення на соціально-економічний розвиток Українського Причорномор'я;

- «Організаційно-економічний механізм підвищення продуктивності підприємницької діяльності в Україні» (державний реєстраційний номер. 0119U002419, 2020-2021рр)., в межах якої визначено вплив підприємницької діяльності на розвиток інституціонального забезпечення регіонів.

3. Наукова новизна отриманих результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень до вдосконалення інституціонального забезпечення економічного розвитку регіону. Найбільш суттєві результати дисертаційного дослідження полягають у тому, що:

удосконалено:

- визначення поняття «інституціональне забезпечення економічного розвитку регіону», яке на відміну від існуючих, є результатом семантичного аналізу даної категорії в сучасних умовах і включає в себе: родове поняття (систему взаємопов'язаних норм, правил, традицій, організацій, регуляторних установ, спільнот громадян), істотні ознаки (визнання у формально-законодавчий спосіб або за допомогою неформальних суспільних норм та правил, спроможність визначати умови господарювання та економічного розвитку на даній території) рівні та сфери легалізації і застосування (прийняття на міжнародному, загальнодержавному, регіональному рівнях, застосування на рівні області, району, громади базового рівня);

- методичний підхід до оцінки стану інституціонального забезпечення економічного розвитку регіону, який базується на концепції комплексного уявлення його економічної спроможності і включає в себе блоки індикаторів

якості офіційної нормативно-правової складової, неформальної суспільної, інституційно-інфраструктурної забезпеченості (наявність і результативність функціонування організацій та установ), фінансово-бюджетного та господарської складових, інтегральне значення яких дозволяє сформувати рейтинг територіально-господарських одиниць в Україні ;

-концептуально-методичний підхід до формування системи регулювання інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів, який, на відміну від існуючих, базується на принципах функціональної спроможності, раціональності та субсидіарності і включає в себе такі напрями державного регулювання як: сприяння самовідтворюваному типу економічного базису розвитку регіонів; підтримка співробітництва і формування ланцюгів господарських зв'язків як джерела забезпечення фінансово-бюджетної спроможності громад; деталізація загальних рамкових умов процесу проведення децентралізації й обґрунтування розподілу повноважень між рівнями державного управління щодо економічного розвитку регіонів, районів, громад базового рівня.

- механізми і заходи покращення інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів шляхом формування системи інструментів фондової фінансової підтримки інвестиційного розвитку господарських систем громад з використанням ресурсів ДФРР; організаційно-економічного та інформаційно-методичного забезпечення реалізації пріоритетних для громад проектів, відібраних не лише за секторальною, а і за функціональною ознаками, на основі підтримки розвитку традиційної та смарт-спеціалізації.

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні засади дослідження інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів і громад шляхом формування концептуального базису забезпечення економічного розвитку територіально-господарських утворень, сформованого на основі вітчизняного та міжнародного законодавства в сфері регіоналізму, принципів розподілу повноважень з економічного управління в складі: субсидіарності, цільової спрямованості і функціональності, спроможності та раціональності, обґрунтування семантично-таксономічних рівнів: регіон і громада.

- категоріальний апарат в сфері інституціонального забезпечення економічного розвитку громад шляхом удосконалення поняття «інституціоналізації», заходів формування сприятливого інституціонального забезпечення для залучення інвестицій і стимулювання економічного розвитку територіальних громад як категорії, що характеризує визначення і закріплення в офіційному та неофіційному вимірах соціальних норм, порядків, правил, ролей та статусів в сфері забезпечення економічного розвитку територій;

- наукові засади аналізу нормативно-правового забезпечення економічного розвитку регіонів шляхом виділення таких ключових релевантних напрямів для регіонів і громад України в умовах децентралізації як: сприяння формуванню господарського базису і точок концентрації капіталу в громадах як джерела їхньої фінансово-бюджетної спроможності; визначення раціонального порядку розподілу повноважень в управлінні економічним

розвитком; формування обґрунтованих конфігурацій просторового адміністрування, які відповідають господарським зв'язкам; регламентування процесу стратегування сталого розвитку громад за єдиним концептуально-методологічним підходом від базового до обласного та державного рівнів у секторальному та функціональному розрізах;

- науково-методичні підходи до визначення закономірностей інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів шляхом ідентифікації таких ключових ознак інституціонального забезпечення областей України як: пряма залежність всіх складових інституціонального забезпечення від рівня економічного розвитку; тяжіння найвищої інституціональної активності до центрів економічного розвитку - найбільших міст з агломераціями; спроможність до всебічної розвиненості інституціонального забезпечення лише на основі поєднання економічної розвиненості господарського базису, фінансово-бюджетної спроможності та здатності до згуртованого формування траєкторії розвитку у формальному та формальному аспектах.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Теоретичне значення результатів полягає у обґрунтуванні теоретико-методичних положень щодо інституціонального забезпечення економічного розвитку територіальних громад, які розвивають наукові засади економічної теорії.

Практичне значення одержаних результатів полягає у доведенні основних положень дисертаційної роботи до рівня методичних підходів і практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів.

5. Використання результатів роботи

Теоретико-методичні та практичні результати дослідження та практичні рекомендації отримані в процесі виконання дисертації, використано у наукових доповідях, доповідних та аналітичних записках ШПРЕЕД НАН України. Рекомендації та пропозиції дисертаційної роботи впроваджено у діяльність:

- Нестоїтського старостинського округу Куяльницької сільської ради (**акт впровадження №95 від 19.06.2018р.**), де визначено заходи стимулювання інституціонального забезпечення розвитку територіальних громад;

- Громадській спілці «Південноукраїнській асоціації фермерів та приватних землевласників Одеської області «Буджакський степ» (**довідка №15 від 26.10.2018р.**), в якій розроблено методичний підхід до оцінки стану інституціонального забезпечення, визначено механізми удосконалення інституціонального забезпечення;

- Директорату з питань розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою Міністерства розвитку громад та територій України (**довідка №7/34.2/20426-20 від 23.12.2020**), в якій автором було визначено вплив співробітництва на розвиток територіальних громад;

- Головного управління Державної податкової служби України у Кіровоградській області (**довідка №32 від 12.02.2021р.**), досліджено

перспективи розвитку регіонального економічного розвитку та співробітництва громад в умовах децентралізації;

- Головного управління Державної податкової служби України у Запорізькій області (довідка №36 від 12.02.2021р.), розроблено положення щодо здійснення податкового регулювання і активізації економічної діяльності в господарських системах територіальних громад в Україні;

- Головного управління Державної податкової служби України у Запорізькій області (довідка №37 від 12.02.2021р.), досліджено перспективи розвитку міжрегіонального економічного співробітництва та ефективного використання місцевих ресурсів;

- Північному міжрегіональному управлінню ДПС по роботі з великими платниками податків (довідка №40 від 12.02.2021р.), проаналізовано європейський досвід регіонального економічного розвитку та співробітництва громад.

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі в аналізі та пошуку літературних джерел інформації, розробці методики наукових досліджень, оформленні та узагальненні роботи, участі у виконанні аналітичної частини, аналізі та обґрунтуванні отриманих результатів, формулюванні висновків і рекомендацій, підготовці отриманих матеріалів до публікацій та оприлюднення даних, щодо наукового дослідження відповідно до плану та теми дисертаційної роботи

Дисертаційна робота виконана у відділі міжрегіонального економічного розвитку Українського Причорномор'я Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України,

Науковий керівник д.е.н.,с.н.с. заступник директора з наукової роботи, завідувач відділу міжрегіонального економічного розвитку Українського Причорномор'я Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України Лайко О.І.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Банташ А.М. є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації із зазначенням особистого внеску здобувача.

За результатами досліджень опубліковано 13 наукових праць, з них 3 монографії (у співавторстві), 7 статей у наукових фахових виданнях (з них 1 стаття у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до ОЕСР та/або Європейського Союзу), 3 тези доповідей у збірниках матеріалів конференції. Загальний обсяг авторських публікацій - 5,69 д.а., з них особисто належать автору - 4,13 д.а.

Список публікацій здобувача за темою дисертації, відповідають вимогам п. 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 року:

Розділи у монографії

1. Арафтеній А.М. Науково-методичний аспект оцінки якості інституціонального забезпечення соціально-економічного розвитку регіону. Інституціональне забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах децентралізації: монографія у 2 кн. Кн. 1. / за наук. ред. Буркинського Б.В.; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса: ППРЕЕД НАНУ, 2019. С. 53-61. *(Особистий внесок здобувача: пункт 1.3. Науково-методичний аспект оцінки якості інституціонального забезпечення соціально-економічного розвитку регіону)*

2. Арафтеній А.М. Структурна трансформація та індустріалізація регіональних економічних систем. Домінанти сталого розвитку регіонів України: монографія/ за наук. ред. Буркинського Б.В.; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж., Одеса: ППРЕЕД НАНУ, 2019. С. 109-122. *(Особистий внесок здобувача: розділ 1.7. Структурна трансформація та індустріалізація регіональних економічних систем).*

3. Банташ А.М. Перспективи регіонального економічного розвитку співробітництва в Україні. Наукові дослідження в умовах глобалізації сучасного світу: Частина : Серія монографій / авт.кол. : Л.В. Боровік, І.Я. Львович, Л.В. Начева, М.В. Рибалкін, В.М. Соколов и др., Одеса, 2020 . С.156-162. (Серія «Інноваційні наукові досягнення», Книга 1) *(Особистий внесок здобувача: Глава 13 Перспективи регіонального економічного розвитку співробітництва в Україні)*

Статі у наукових фахових виданнях

4. Арафтеній А.М. Проблема інституціонального забезпечення економічного розвитку територіальних громад. Збірник наукових праць Економічні інновації. Одеса, 2017. №63.С.18-22.

5. Арафтеній А.М., Лайко О.І. Інституціональні фактори податкового забезпечення інвестиційного розвитку територіальних громад. Збірник наукових праць Економічні інновації. Одеса, 2017. №64. С.171-175. *(Особистий внесок здобувача: досліджено досвід реформування місцевого самоврядування в європейських країнах)*

6. Лайко О.І., Чабаров В.О., Арафтеній А.М. Інституціональні чинники стимулювання інвестиційної діяльності в національній економіці в умовах децентралізації. Збірник наукових праць Економічні інновації. Одеса, 2018. №65. С.80-87. *(Особистий внесок здобувача: досліджено комплекс заходів стимулювання інвестиційної діяльності в національній економіці в умовах децентралізації)*

7. Коваль В.В., Котлубай В.О., Арафтеній А.М. Державно-приватне партнерство як інститут розвитку соціального капіталу в умовах децентралізації економіки України. Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Одеса, 2019. №1(106). С.24-30. *(Особистий внесок здобувача: досліджено вплив державно-приватного партнерства для створення територіальних громад)*

8. Araftenii A. Balanced territorial economic development in the conditions of providing stability of human resources management/ / A Viktor Kova, Maryna Bashynska, Valentyna Kozlovtseva// Economics. Ecology. Socium. 2020. Volume 4.- p.58-66. *(Особистий внесок здобувача: досліджено відтворення людського потенціалу в межах територіальних соціально-економічних систем)*

9. Банташ А.М., Лайко О.І., Талпа В.П. Оцінка впливу інституціонального забезпечення на бюджетну спроможність територіальних громад .Економіка: реалії часу. Науковий журнал. Одеса,, 2020. № 4 (50). С. 18-27. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No4/18.pdf>. DOI:10.15276/ETR.04.2020.3. DOI:10.5281/zenodo.4479094. *(Особистий внесок здобувача: досліджено моніторинг соціально-економічного розвитку територіальних громад)*.

Статті у виданнях Європейського Союзу

10. Банташ А.М. Стан інституціонального середовища соціально-економічного розвитку територіальних громад в Україні.// European journal of economics and management. Evropský časopis ekonomiky a management. 2020. Volume 6. – p.80-86.

Тези доповідей у матеріалах конференцій

11. Арафтеній А. Плюси та мінуси об'єднаних територіальних громад. Незалежна Україна: вектори політичного та соціально-економічного розвитку: Матеріали науково-практичної конференції, м.Київ, 16-17 листопада 2016р. Одеса, ОФЕК КНТЕУ, 2016. С. 67-68.

12. Арафтеній А.М., Лайко О.І. Проблеми та шляхи фінансової перспективи об'єднаних територіальних громад. Розвиток торгівлі та підприємництва в Україні: тенденції та перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса ОТЕІ КНТЕУ, 2017. С.101-105. *(Особистий внесок здобувача: досліджено ефективність реалізації комплексу завдань місцевого розвитку для забезпечення фінансової спроможності територіальної громади)*

13. Арафтеній А.М., Лайко О.І. Інституціональні фактори податкового забезпечення інвестиційного розвитку територіальних громад/ Сучасні стратегії регіонального розвитку Українського Причорномор'я: виклики та рішення: Матеріали десятої міжнародної науково-практичної конференції. Херсон: Херсонський національний технічний університет, Херсон, 2017, С 112-114. *(Особистий внесок здобувача: обґрунтовано ключові фактори інституціонального забезпечення розвитку громад в Україні за допомогою податків)*

8. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертаційна робота Банташ Анастасії Михайлівни викладена грамотною українською мовою, має змістовну цілісність, послідовність та завершеність. Матеріали дослідження викладені з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертація оформлена згідно вимог Міністерства освіти і науки України.

9. Ступінь наукової зрілості Банташ А.М.

Під час виконання дисертаційної роботи за час навчання в аспірантурі Банташ А.М. проявила себе як творчий дослідник і науковець, здатний самостійно і на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та практичні завдання. Банташ А.М. повною мірою володіє сучасними методами аналізу, має належний рівень теоретичної та практичної підготовки, здобула необхідні освітні компетентності за освітньо-науковою програмою 051 – Економіка.

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Банташ А.М. «Теоретико-методичні основи інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів в умовах децентралізації», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає вимогам пп.9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167.

РЕКОМЕНДУВАТИ:

Прийняти дисертаційну роботу «Теоретико-методичні основи інституціонального забезпечення економічного розвитку регіонів в умовах децентралізації», подану Банташ Анастасією Михайлівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Рецензенти:

д.е.н., професор, академік НАН України
Директор Інституту проблем ринку
та економіко-екологічних
досліджень НАН України

Борис БУРКИНСЬКИЙ

д.е.н., професор, старший
науковий співробітник
Інституту проблем
ринку та економіко-екологічних
досліджень НАН України

Ольга СРМАКОВА

16.03.2021р.